

Primož Vresnik

IGNACIJ NADRAH IN ZLATA VOKAČ

biografska drama o duhovniku in pisateljici

Februar, 2015

Daljši povzetek, sinopsis pričujoče drame:

© Primož Vresnik

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana

Začetek druge svetovne vojne na Pohorju. V romarskem kraju Puščava Nemci obveščajo slovenske družine o rasnem pregledu. Med drugim tudi zavedno učiteljsko družino Medic. Kmalu po tem pregledu je družina Medic izgnana v Bosno. Zlatka Medic je stara štirinajst let. Nemci pridejo tudi po župnika Ignacija Nadraha in to kar med večerno mašo. Izgnan je na Hrvaško, vendar mu uspe pobegniti domov, v Stično. Po vojni se vrne v Puščavo. Nadrah ne zaupa v povojno stalinistično oblast in v idejo o raju na zemlji. Sluti, da mu zaradi tega strežejo po življenju. Od slutenj ga ne odvrne niti razgovor z Zlato, ki je pri enaindvajsetih letih gimnazijka in polna načrtov za vnaprej. Januarja 1947 se slutnje uresničijo, saj župnika ministrant najde smrtno ranjenega v župnišču. Z dvakrat prebito lobanjo mu ni več pomoči. V mariborski bolnišnici umre. Nadrah se kot posmrtni duh vrne v Puščavo. Minejo desetletja, nastopijo sedemdeseta leta dvajsetega stoletja. Ignacij Nadrah obišče Zlato Vokač, kot duh in kot eden izmed njenih navdihov za nastajajoč roman o mestu Maribor. Prično nastajati Marpurgi, ki bodo z objavo prelomen roman za mesto Maribor. Ignacij Zlati sporoči njeno glavno življenjsko nalogo in s to nalogo se tudi sam dvigne nad osebno bolečino, ki mu jo je prizadejal morilec. Izkaže se namreč, da je Zlatina duša vodnica. Njuni razgovori so polni intelektualne moči, ostrine, razgledanosti in trajnih življenjskih spoznanj.

žanr drame:

Drama je biografska in zgodovinska.

geografske lokacije drame:

- Puščava, Pohorje, cerkev Device Marije v Puščavi
- Činžat, Pohorje, pokopališče, jase ter gozdni kolovozi
 - Maribor, Studenci

čas dogajanja drame:

- druga svetovna vojna,
- poveljna leta 1946 -1947,
- sedemdeseta leta dvajsetega stoletja,
- zgodnja osemdeseta leta dvajsetega stoletja

Slogani drame:

Prvi slogan. Obstaja več Mariborov v Mariboru samem. Obstaja duhovni Maribor Zlate Vokač.

Drugi slogan. Že eno samo življenje je polno skrivnosti. Skrivnosti Pohorja. Nepojasnen umor na stopnišču župnišča. Drama o srečanju podeželja in mesta, dveh generacij, dveh zgodovin; živega in mrtvega, dveh stanov, pisateljice in duhovnika - Ignacija Nadraha z Zlato Vokač.

Tretji slogan. Je knjiga več kot življenje ? Homo unius libri - knjiga, ki jo pišeš vse življenje. Knjiga življenja - navdih Zlate Vokač. Njeni navdih za roman Marpurgi.

Dramatis personae:

ZLATA VOKAČ, v drami predstavljena v treh življenjskih obdobjih, zanjo značilna živo in močno umetniško doživljanje sveta, združeno s profesorskim načinom mišljenja.

Topla in pristopna oseba. Živahno se zanima za vsa dogajanja v okolici. Spontano navezuje stike z ljudmi. Zanima jo človek v duševni in etični razsežnosti. Razgledana, študiozno analitična oseba po eni strani, po drugi strani pa umetnica z živahno, bujno domišljijo. Zgovorna kot vsi prosvetni delavci. Razvito ima instinktivno in intuitivno stran duševnosti.

Nagli čustveni odzivi na okolico. Impulzivnost in neposrednost. Svojevrstnost, a tudi svojeglavost - posebne vrste profesorica, ki premore red v neredu.

ZLATKA, na začetku vojne, stara štirinajst let

ZLATA, gimnazijka, stara enaindvajset let

ZLATA, v zrelih srednjih letih, kot univerzitetna profesorica in začenjajoča pisateljica

ŠTEFKA MEDIC, vzgojena v duhu slovenskega predvojnega meščanstva - človek zdrave sredine, nič ekstremnega ni na njej. Oseba, ki ni v sebi konfliktna. Življenjske situacije so ji hitro jasne, kar se kaže skozi dialoge v drami. Trezna in taktna oseba.

DANILO VOKAČ, inženir, praktično misleč, s smislom za štajerski humor, dober opazovalec življenja, skrben in dosleden. Človek zdravih principov, ne odstopa od svojih načel. Vedno pove svoje stališče. Velikokrat osredotočen na življenjske detajle, ki ga tudi iztirijo. Življenjski umetnik intimnega ozračja. Dobro se znajde vsepovsod. Izražen smisel za vodenje - naravna avtoriteta.

ŽUPNIK NADRAH, dolenske konstitucije: ovalnega obraza, mehkih obraznih proporc, dober gospodar in govorec, odziven na družbena dogajanja; neposreden v družbeni kritiki, ne skriva svojih stališč - ostri mislec. Neprizanesljiv do družbenih iluzij. Realist, vendar sposoben rahločutnosti, zlasti do otrok. Hude življenjske situacije premaguje s filozofskim pogledom na svet; s pogledom orlovske perspektive na drobne

življenjske dogodke. Izjemno narodno zaveden, vendar politično neopredeljen. Razgledan, sledi tudi drugim vedam in področjem.

ŽUPNIK OBLAK, zagret župnik, razsoden in dober organizator v kritičnih trenutkih življenja, zna prisluhniti malemu človeku, zna se prilagoditi - odločen, uglajen in kulturnen.

IVANKA SELJAK, kuharica v župnišču, potrpežljiva, razsodna in prizemljena, »veliki človek v senci«, sposobna univerzalnih pogledov na življenjske situacije.

NEMŠKI OFICIR, Keitel, razcepljen med slovenstvom in nemštvom, uradno se ima za Nemca, čeprav je Slovenec. Servilen in lojalen oblastnikom, kot konvertit zelo zavzet za oficirsko službo.

Njegova dvojna narava se kaže skozi občasno sladkobesedno hinavstvo. Pritajeno porogljiv do ljudi. Agitator nove nacistične oblasti. Uživa v svoji službi in nad dejstvom, da ima oblast nad ljudmi. Mali družbeni bog.

MINISTRANT 1, za potrebe dramskega dogajanja je njegov lik bolj funkcionalen, kakor psihološko poglobljen oziroma kompleksen.

MINISTRANT 2, Ciril, enako pogumen, kakor boječ, neodločnost v sebi premaguje z akcijo. Čuječen.

VOZNIK TOVORNJAKA, brez posebnih karakteristik, značilen šofer z brki, poudarjena čustvena plat njegove osebnosti

ZDRAVNIK 1, v vlogi zdravstvenega oglednika

ZDRAVNIK 2, v vlogi zdravstvenega oglednika

Statisti v posameznih prizorih.

Prvi prizor

V ozadju odra velika foto tapeta: panoramski pogled na kraj Puščavo na Pohorju, ki vključuje staro šolo z župniščem, cesto in del cerkve Device Marije v Puščavi. Možna tudi skica z ogljem omenjenega dramskega prizorišča.

Kamnite stopnice na odru.

Podolgovat trak neonske razsvetljave na njih.

Vedro na zadnji stopnici kamnitih stopnic se prevrne in voda steče po stopnicah...

ZLATA (*off glas*): Puščava na Pohorju. Tam na tisti strmi jasi, pred pokopališčem, sem zagledala, ko sem bila stara manj kot pet let, mater božjo v žareči svetlobi. Videla sem jo zelo jasno in dolgo sva se gledali. Govorila sem o tem, a me odrasli niso poslušali. Kdo bi otroka jemal zares... Zlasti oče in tudi gospod Nadrah sta se smejala, meni pa ni bilo ravno do smeha.

Na vrhu kamnitih stopnic se pojavi nemški oficir z dvema vojakoma.

Pod stopniščem stoji gruča žena in otrok; skupaj sedem oseb v prizoru. Donenje vojaških škornjev na stopnišču; uniformiranci gredo po stopnicah navzdol. Oficir nagovori zbrane.

NEMŠKI OFICIR: Naj bo... Tokrat še govorim z vami slovensko, naslednjič bo naš pogovorni jezik le in edino nemški jezik. Čas se slovanskim jezikom izteka, mar ni očitno !?! Ne glejte samo moje uniforme, kako boste še pogledali, ko se bodo knjižne police vaše šolske knjižnice napolnile s samimi nemškimi knjigami. Vi ste prosvetarska, učiteljska družina, mar ne !?!
Kako je tebi, deklič, ime ?

Vedno, ko oficir govori z Zlatko se nekoliko skloni, zgrbi. Na njegovem izrazu na obrazu je veliko preračunanega poroga in oficirske zadržanosti.

ZLATKA: Zlatka.

NEMŠKI OFICIR: Kam pelje tale cesta, deklič !?! Glej mojo iztegnjeno roko, moj iztegnjen prst.

ZLATKA: Proti Lovrencu.

NEMŠKI OFICIR: In zdaj!?! Kam kažem ?

ZLATKA: Proti Činžatu. Čez Jodl.

NEMŠKI OFICIR: In zdaj.

V katero smer nese moj iztegnjeni prst !?!

ZLATKA: Proti postaji. Železnici. Proti Ruti.

NEMŠKI OFICIR: Četrto smer naj pokažem sam. Četrto smer neba predstavljate vi. Vi pred menoj. Učiteljska družinica Medic. Od kod ste ?

ŠTEFKA MEDIC: Z Dolenjske.

ZLATKA: Ste vi Slovenec ?

NEMŠKI OFICIR: Kaj ti pade na pamet, otrok ?

ZLATKA: Saj govorite slovensko.

NEMŠKI OFICIR: Samo tokrat. Sicer pa na katerokoli dvorišče pridemo vsepovsod ista pesem – nihče noče ali ne zna niti besede nemško. Prosvetarska družina Medic, vem, da znate dobro nemško !

ZLATKA: Prav gotovo ste Slovenec v uniformi.

Mama Štefka ji pokrije z roko usta.

NEMŠKI OFICIR: Poglej uniformo, dobro si poglej, kaj nosim, kajti v naslednjih letih boste videli na tisoče takšnih uniform. Poglej si obleko nove oblasti, novih časov...

ŠTEFKA MEDIC: Prihajajo novi časi, gospod !?!

NEMŠKI OFICIR: Novi časi. Očitno.

ŠTEFKA MEDIC:

Kaj prinašajo ti časi navadnemu človeku, gospod ?

NEMŠKI OFICIR: Odvisno od sodelovanja. Obstaja lep izraz od naših prijateljev, zaveznikov Italijanov, izraz kolaboracija. Odvisno od kolaboracije, gospa. In mi računamo na dobro sodelovanje z ljudstvom. Dobro, pametno in usodno bi bilo sodelovati s tisočletnim rajhom. To je torej Puščava.

ŠTEFKA MEDIC: Puščava, gospod...

NEMŠKI OFICIR: Raje mi rečite podporočnik Keitel. Puščava je kraj s peskom in s prevročim Soncem. Tole naj bo nekakšna Puščava, kraj je preveč zelen in bujen za puščavo. In še potok teče tu... No, Zlatka, kateri potok ?

ZLATKA: Radoljna.

NEMŠKI OFICIR: Spodaj teče...

ZLATKA: Drava.

NEMŠKI OFICIR: Reka... Zgoraj teče še nek potoček. Prej smo bili tam.

ZLATKA: Slepnica, ki se izliva v Radoljno.

NEMŠKI OFICIR: Slepnica spregleda v Radoljni, si to hotela reči !?! No, čas je, da si popravimo vid in spregledamo. Družina Medic. Imam resne novice za vas. Morali boste na rasni pregled v Lovrenc. Ne vem pa, če so to dobre novice za vas... (hinavsko)

Drugi prizor

Soba v montažni hiši. Delovni kabinet Zlate Vokač. Poln knjig, ki šibijo knjižne police. Na policah stojijo tri plišaste sove uharice. Na odru nekaj smiselnega hišnega inventarja.

V dramskem prizoru se pogovarjata hčerka Zlata in njena mama Štefka Medic. Štefka Medic se guga v gugalniku, nasproti ji sedi Zlata, pogovarjata se o polpreteklih dogodkih, ki zadevajo družino in okolico.

ZLATA VOKAČ: Ni imel dobrih novic. Res jih ni imel.

ŠTEFKA MEDIC: Kmalu po tem obisku so nas izgnali v Bosno. V Bugojno.

ZLATA VOKAČ: Pravzaprav so takrat iskali župnika Nadraha...

Tretji prizor

Prižgejo se odrska svetila na vzporednem odru.

Notranjost cerkev svete Device Marije v Puščavi.

Improvizirana notranjost cerkve na odru s klopmi, manjšim oltarjem in kipom svetega Tomaža Akvinskega. (Kip je lahko skica z ogljem na kartonu.)

Svetloba se na prizorišču dogajanja poveča - vidimo lesene klopi in nekaj sedečih vernikov.

V prizoru prisotni: župnik Nadrah, nemški oficir in dva vojaka. Nekaj statistov v cerkvenih klopeh. Kasneje, ob izteku prizora, dva ministranta in Zlatka.

Svetloba dneva se preveša v večer. V ozadju odra pritajena modrikasta svetloba prvega mraka.

Prizor v cerkvi: igralci so zbrani pred kipom svetega Tomaža Akvinskega.

NEMŠKI OFICIR: Splošna izobrazba prav pride, kajne, gospod Nadrah ?

Ljudje strahoma zapuščajo cerkvene klopi.

Poudarjen leseni zvok premikajočih se klopi.

ŽUPNIK NADRAH: Gospod, sredi maše je, mar niste mogli počakati do konca ?

NEMŠKI OFICIR: Rekel sem: splošna izobrazba prav pride. Prepoznal sem kip svetega Tomaža Akvinskega. Mar ni Akvinski učil, da je nadvse potrebna zvestoba do oblasti, skrajna zvestoba do posvetne oblasti.

ŽUPNIK NADRAH: Cerkev mora biti na strani naroda.

NEMŠKI OFICIR: Kakor na Poljskem, kaj !?!

ŽUPNIK NADRAH: Mašo ste mi vzeli... Hiša molitve ni hiša politike.

NEMŠKI OFICIR: Saj niste vredni, da jo vodite. Saj niste vredni, da pričnete mašo, kaj šele, da jo dokončate. Robec vam potisnem v usta, da boste obmolknili...

ŽUPNIK NADRAH(kljubuje) : V hudih časih si z narodom...

Nemški oficir udari Nadraha, vendar se ta po udarcu postavi na noge in kljubovalno gleda oficirja in dva vojaka v obraz.

NEMŠKI OFICIR: Edino napako, ki jo delam je ta, da z vami govorim slovensko.

ŽUPNIK NADRAH: Slovensko vas ni naučila nemška mati...

Nemški oficir ponovno dvigne roko nad župnika, vendar se ta udarcu izogne.

NEMŠKI OFICIR(posmeh): Sicer pa, kakšen pastir takšne ovce. Škof Tomažič je malopriden. Vse vas je potrebno razgnati, rdeča štajerska drhal !

ŽUPNIK NADRAH: Vi ste ob pamet... Nisem komunist in kaj drugega tudi nisem.

NEMŠKI OFICIR: Ampak komunisti so v teh težkih časih s svojim narodom. In njihovo opredelitev marsikdo vzame za svojo, kaj ne, gospod župnik !?!

Vojaka z brzostrelkama zgrabita župnika za pazduho.

ŽUPNIK NADRAH: To je prestopek. Grd prestopek. Prestopek zoper...

NEMŠKI OFICIR: Gremo ! Ne bom poslušal.

ŽUPNIK NADRAH: Kam, ljudje ? Kam me ženete ?

NEMŠKI OFICIR: Marš, smet, ven !

ŽUPNIK NADRAH: Ne grabite me za rokav, ljudje božji.

Na odorskem prizorišču se pojavi Zlatka.

Zlatka sloni na pol odprtih glavnih vratih cerkve in gleda, kako Nadraha peljejo skozi stranska vrata. Mašni zvonček pade z oltarja na tla in zvonček predirno zazvoni. Prav tako se prevrne zlati kelih z vinom na oltarju. Vino steče po mašnem prtju. Vino naj bo močno aromatično in naj zadiši, pridiši do publike. Zlatka steče do oltarja in zvonček da na staro mesto. Kelih postavi na staro mesto.

ZLATA(off glas): Prekinili so mašo in ga odpeljali skozi stranska vrata. Ministranta sta obstala, kakor vkopana...

Na odsko prizorišče prikorakata dva ministranta, z leve eden, z desne drugi.

MINISTRANT 1: Kar v cerkev so vdrlí. Kdo so ti ?

MINISTRANT 2: Švabi.

MINISTRANT 1: A sva midva še potrebna ?

MINISTRANT 2: Niti minute več.

Prestrašeno pogledata Zlato.

ZLATKA: Od zdaj bodo maše v nemščini. Najverjetneje.

Ministranta skomigneta z rameni. Zlatka prav tako skomigne z rameni, zapre crkvena vrata za seboj. Poudarjeno zapiranje vrat in škrtanje ključa v cerkvenih vratih. (Na odru so lahko manjša lesena vrata, ki vodijo v cerkev in simbolično predstavljajo vhodna cerkvena vrata.)

Četrty prizor

V dramskem prizoru se pogovarjata hčerka Zlata in njena mama Štefka Medic. Štefka Medic se guga v gugalniku, nasproti ji sedi Zlata, pogovarjata se o polpreteklih dogodkih, ki zadevajo družino in okolico.

ŠTEFKA MEDIC: Najhujše zanj je prišlo po drugi svetovni vojni...

ZLATA VOKAČ: Ja, po vojni sva se z Nadrahom samo še enkrat pogovarjala, tako od blizu. Na štiri oči. V Puščavi. Bilo je pred drvarnico. Malo pred njegovo smrtjo...

Peti prizor

Improvizirana pohorska drvarnica na odru. Najboljše so foto tapete z motivom skladovnice bukovih drva. Lahko tudi risba z ogljem na kartonu.

Pogovor poteka pred drvarnico. Na odru stoji tudi tnalno, v katerega je zasajena drvarska sekira; tista s poudarjenim rezilom.

V prizoru prisotna župnik Nadrah in Zlata, enaindvajsetletno mlado dekle.

ŽUPNIK NADRAH: Prinesi košaro bližje...

ZLATA: Radi sekate drva !?!

ŽUPNIK NADRAH: Rad imam drvarnico. Vonj žagovine. Les pomirja človeka. Poleg tega sekanje drv krepi mišice. Daj košaro bližje, menda se me ne bojiš, a !?! Res, dolgo se nisva pogovarjala, vmes je prešlo veliko zgodovine.

ZLATA: Vas se ne bojim, a religija je mamilo za ljudstvo...

ŽUPNIK NADRAH: Zlata, kje si to slišala ?

ZLATA: V šoli. Pri politični vzgoji.

ŽUPNIK NADRAH: In kaj se še učite pri tej politični vzgoji ?

ZLATA: Da, je raj samo in izključno na zemlji.

ŽUPNIK NADRAH: Res, kje pa je ta raj ?

ZLATA: V Sovjetski zvezi.

ŽUPNIK NADRAH: Si ti osebno videla ta raj ?

ZLATA: Ne. V šoli učijo...

ŽUPNIK NADRAH: V šoli učijo... Vzemi se v roke, dekle. Imaš dvajset let...

ZLATA: Enaindvajset let, gospod Nadrah.

ŽUPNIK NADRAH: Poglej naokrog, tukaj je doma zdrava gozdarska in kmečka pamet in ta ti govori, da raja na zemlji pač ni, če že v religiji vidiš opij za ljudstvo. Še moliš ?

ZLATA: Ja, predvsem materi božji, ampak tako po svoje...

ŽUPNIK NADRAH: Kako po svoje !?!

ZLATA: Tako po svoje, tako po moje, izmišljujem si molilne vrstice, molim po svoje.

ŽUPNIK NADRAH: Nekoč si kot otrok na glas molila.

ZLATA: Spominjam se tega...

ŽUPNIK NADRAH: Ti si posebna... Že kot otrok si bila drugačna od ostalih otrok. Ti boš enkrat velika gospa, ampak jaz tega ne bom dočakal...

ZLATA: Ne govorite tako...

ŽUPNIK NADRAH: Vem, kaj govorim. Nesreča se bliža, čutim.

ZLATA: Nesreče so za nami. Druga svetovna vojna je končana.

ŽUPNIK NADRAH: V glavah ljudi ni nobena vojna končana, Zlatka, ne bodi naivna. Ko odjekne bomba, potem odmeva še mnoga leta...

Sicer pa, ne zapusti poti zbliževanja z Bogom, karkoli bi od tebe zahtevali, ne zapusti te poti...

ZLATA: Pot cerkve, gospod...

ŽUPNIK NADRAH: Ne, pot pobožnosti. V vsaki slovenski vasi stoji cerkev, človek pa se resnično vpraša, koliko pobožnosti je v srcih. Duhovniki to najbolje vemo.

ZLATA: Spominjam se, kako sta z očetom govorila o babah, ki ližejo oltarje, njihovo življenje pa je daleč proč od pobožnega življenja.

ŽUPNIK NADRAH: Ja, otroci radi vlečete na ušesa pogovore odraslih. Na srečo in hkrati žalost tudi vse razumete, kaj odrasli kvantamo.

ZLATA: So ustaši res z noži, tam na Hrvaškem, kamor so vas izgnali ?

ŽUPNIK NADRAH: Spreminjaš temo.

Seveda so, zakaj to sprašuješ ?

No, vas mlade vedno zanimajo najbolj grozne reči.

ZLATA: So vas Nemci topli ?

ŽUPNIK NADRAH: Ne. Ušel sem mučenju, skrival sem se blizu doma. V Stični. Tam sem, kot veš, dočakal konec vojne...

Šesti prizor

Soba v montažni hiši. Delovni kabinet Zlate Vokač. Poln knjig, ki šibijo knjižne police. Na policah stojijo tri plišaste sove uharice. Na odru nekaj smiselnega hišnega inventarja.

Hčerka Zlata in mama Štefka v pogovoru.

V prizoru prisotni Zlata in njena mama Štefka Medic.

Štefka Medic se guga v gugalniku, nasproti ji sedi Zlata, pogovarjata se o polpreteklih dogodkih, ki zadevajo družino in okolico.

Mama Štefka ima sive lase, s svetlobo na odru so sedaj poudarjene.

ZLATA: Takrat se z menoj ni dalo pametno pogovarjati, bila sem polna idealov, ki so nam jih prikazovali pred šolsko tablo. Številne šolske ure neustavljive sovjetske propagande. Šele ob razhodu Tita od Stalina se mi je povrnila razsodnost zdrave kmečke pameti, kakor bi dejal gospod Nadrah.

ŠTEFKA MEDIC: Bili so to idejno zmedeni časi, takoj po vojni. Oblast je bila rosna in mislila je, da se je z njo vse pričelo in da vse staro sodi na smetišče zgodovine. Še posebej meščanska vzgoja, v kateri si bila vzgojena, Zlatka...

ZLATA: In vsepovsod sovjetski ideali. V šoli ruščina. V kinu Partizan sovjetske risanke. V internatu Vesna na zidovih hodnikov snopi sovjetskega žita, ovekovečeni s peterokrako zvezdo. V učilnici gimnazije dva portreta, kasneje samo eden.

ŠTEFKA MEDIC: Ampak roko na srce Zlata, še vedno so boljše sovjetske od ameriških risank..

ZLATA: Ja, mama. V pravljičah ni politike. V sovjetskih risankah je bila prisotna le narodna duša in slovanske fantazije so le nekaj drugega, kakor nasilje v ameriških risankah.

ŠTEFKA MEDIC: Ti si bila tiste čase vsa v knjigah... Za Nadraha je prišel tisti januar. Dvanajsti januar. Tisto najhujše mu niso naredili Nemci, ampak... (ne dokonča stavka).

Sedmi prizor

Ponovno kamnite stopnice na prizorišču odrskega dogajanja. Slišimo ropot vedra, ki se prevrne na kamnitih stopnicah,

vendar vedra vseeno ne vidimo. Zvočna slika zamre. Zastrta svetloba preide v svetlobo z dobro ostrino.

Ministrant najde gospoda župnika z okrvavljeno glavo na stopnicah, v župnišču.

Močna dnevna svetloba pokaže ležečega Nadraha z okrvavljeno glavo. Na vznožju stopnic. Ministrant pade z obrazom pred župnikove mašne čevlje. S te žabje perspektive pogleda in premeri župnikovo ležečo telo. Nekoliko se dvigne in nagovori nezavestnega župnika.

MINISTRANT 2: Gospod župnik, mislil sem, da ste že v cerkvi, da je ključ pri vas, gospod župnik, gospod župnik...

Ministrant je zelo prestrašen in na robu joka. Prime župnika za gornji del čevlja in ga stresa. Župnik se ne odziva.

Osmi prizor

Narisana cesta na odru in na njej v zaodrju stoječa karoserija prednjega dela odsluženega tovornjaka. Silhueta vozila, lahko narisana z ogljem na karton.

Župnik Oblak s hitrim korakom gre proti vratom tovornjaka, sledi mu ministrant. Ministrant je še v ministrantski obleki.

Na poti do tovornjaka se župnik in ministrant pogovarjata.

MINISTRANT 2: Skoraj nikoli mi ni bilo treba v župnišče po ključ, gospod župnik so bili zmeraj pravočasni, velikokrat so pripravili namesto mene...

ŽUPNIK OBLAK: Pomiri se, Ciril...

MINISTRANT 2: Gospod še dihajo...

Župnik se ustavi, trdno prime ministranta za rame in se resno zazre v fanta.

ŽUPNIK OBLAK: Poslušaj, Ciril, to je preveč resna stvar za obrekljive jezike. Ne govori tega, kar si doživel. Zada je prav gotovo politika.

MINISTRANT 2: Kaj je politika, gospod ?

ŽUPNIK OBLAK: Danes si jo videl. Krvava je in umazana.

Vrata tovornjaka se odprejo.

VOZNIK TOVORNJAKA: Pripeljal sem, kakor ste odredili, gospod Oblak...

Voznik tovornjaka stopi iz vozila na oder.

ŽUPNIK: Martin, drži jezik med zobmi glede na to, kaj boš sedaj videl... To ni tema za gostilne.

Dva moška previdno in počasi na nosilih prineseta gospoda župnika. V spremstvu zdravnika. Zdravnik ima oblečeno belo zdravniško haljo. Globoko nezavesten župnik občasno hrope. Na glavi ima kos bele rjuhe. Na temenu je ta kos rjuhe rahlo krvav. Ko so nosila dovolj blizu, se spremeni izraz na obrazu voznika tovornjaka.

VOZNIK TOVORNJAKA: Jezus, saj to je puščavski gospod župnik.

MINISTRANT 2: Gospod še diha...

ZDRAVNIK: Hrope... Globoko nezavesten je.

Župnik Oblak se zaupno in resno obrne proti vozniku tovornjaka.

ŽUPNIK: Še je živ. Hrope.

ZDRAVNIK: Čimprej ga moramo prepeljati v bolnišnico. V Puščavi nimamo operacijske sobe. Želim, da je čas na njegovi strani.

Bolnika odnesejo v temo zaodrja.

VOZNIK TOVORNJAKA (skoraj zajoka): Kaj naj naredim za gospoda ?

Župnik se najprej posveti transportu in fantoma z nosili.

Glasovi prihajajo iz teme zaodrja, vendar so močno nazorni.

MINISTRANT 2: Nezavestni so...

Ministrant opazuje, kako fanta dajeta nosila na tovornjak. Zdravnik seveda pomaga.

VOZNIK TOVORNJAKA: Vidim..

Župnik položi roko na ramo voznika tovornjaka in ga sočutno pogleda.

ŽUPNIK OBLAK: Vozite srednje hitro, na ovinkih počasi, da ga ne vržemo z nosil. Nočem, da nam zaradi prehitre vožnje izkrvavi.

ZDRAVNIK: Ranjeni možgani ne prenašajo divje vožnje.

VOZNIK TOVORNJAKA: Vi, vi se peljete z menoj.

ŽUPNIK OBLAK: Želim, da ljudje v Mariboru vidijo ta prizor. Dovolj je, da ga vidijo. Moč mnenja preprostih ljudi tudi nekaj velja. Sem pa proti otresanju jezika, to je preveč resna stvar za obrekovanje...

Silhuete igralcev se v temi zaodrja mrzlično premikajo, vendar se prizor nerazločno vidi, kar je tudi namen.

ŽUPNIK(nadaljuje): Kako je z njim, fanta ?

NOSAČA: Še je živ... diha...

ZDRAVNIK: Nimam kaj dodati. Srce mu slabotno utriplje, komaj diha. Stvar se slabša... Neredno diha, srce popušča...

ŽUPNIK: Gremo !

VOZNIK TOVORNJAKA: Takoj poženem...

V zaodrju zaropota zvok prižganega starega tovornjaka.

Na prizorišču se ponovno pojavita ministrant in župnik, obadva osvetljena z nazorno neonsko razsvetljava.

MINISTRANT 2: Ključke od cerkve, gospod..

ŽUPNIK OBLAK: Saj res... Tu so.

Župnik potegne ključke iz žepa.

Tovornjak je v zaodrju prižgan, voznik počasi dodaja plin.

MINISTRANT 2: Zaklenil bom cerkev.

ŽUPNIK OBLAK: Glavna vrata so tako in tako zaklenjena; ti pogledaj, če so tudi vsa stranska. In potem takoj domov.

Iz teme tovornjaka se iztegne roka in prime ministranta za ramo.

ŽUPNIK OBLAK: Ciril, po možko prenašaj zadevo...

Tovornjak spelje. Ministrant Ciril v slovo dvigne roko, ki čez nekaj trenutkov omahne.

Deveti prizor

Bolnišnica. Mrtvaška soba.

Zvočna slika. Nekje kaplja voda v kovinski nikljast lijak. Zvok padajočih kapelj je zvokovno poudarjen. Poploščeni zidovi, vendar umazani oziroma s sivim odtenkom. *Polmrak na odru in senčna obrisa dveh zdravnikov. Prizor ponovno ni razločen. V ozadju odra so vrata. Na vratih je prilepljen medeninast izvesek, na katerem piše mrtvašnica. Na vratih žoltosive barve. Vrata so polodprta. V skrajnem zaodrju sveti močna neonska svetloba, ki je pravo nasprotje temi na prizorišču dogajanja. Vidimo sloka gotska okna in zavese iz sanitetne gaze, ki nadomeščajo prave zavese. Slišimo glasove dveh zdravnikov, ne vidimo pa razločno njunih obrazov. Prizor vsebuje ekspresionistično igro svetlobe in teme.*

ZDRAVNIK 1: Poglej, dvakrat prebito lobanjo ima... Lobanja se pod prsti kar drobi, kakor zdrobljeno steklo je...

ZDRAVNIK 2: Lobanja je počena, kakor kozarec.

ZDRAVNIK 1: Mesarski prizor.

ZDRAVNIK 2: Smrtno ranjenega so že pripeljali. Na več mestih kuka zmečkana možganska skorja... Zgleda, da so mali možgani nepoškodovani; ti so ga ohranjali pri življenju.

ZDRAVNIK 1: Uporabljen je oster predmet. Železna palica ali hrbtna stran sekire. Glava mu rahlo smrdi po starem železu...

ZDRAVNIK 2: Ne, samo to, poglej drobci plesnivega starega zrjavelega železa. Ja, uporabljen je železen predmet, ki je padal po nesrečniku.

ZDRAVNIK 1: Vijoličastoplave maroge ima po telesu. Več udarcev.

ZDRAVNIK 2: Ne dotikajva se ga preveč, saj gre vse narazen, na koncu bo spaka.

ZDRAVNIK 1: Čakava kriminalista že lep čas...

ZDRAVNIK 2: Njega pa seveda od nikoder...

ZDRAVNIK 1: Povprašati moramo nadškofijo kako in kaj, obvestiti sorodnike, če jih morebiti ima in če so še živi.

ZDRAVNIK 2: Mar ni vojne konec ?

ZDRAVNIK 1: V glavah nekaterih se še nadaljuje.

Z a t e m n i t e v.

Deseti prizor

Popolna tema na odru.

Zvok pisalnega stroja.

Uradni zapis dogodka in smrti.

Tipkajoč pisalni stroj preide iz obotavljivega, zadrežnega tipkanja v rafalski način tipkanja.

ZDRAVNIK 1 (off glas): Datum: 14. januar 1947, ime in priimek: Ignacij Nadrah; poklic: duhovnik; zadnji kraj bivanja: Puščava na Pohorju. Zadnja zaposlitev: župnik Device Marije v Puščavi.

Vzrok smrti: umorjen, pokojnik z dvakrat prebito lobanjo;

12.januarja 1947; storilec: ni znan. Posebne zasluge pokojnika: vzorno opravljal svoj poklic, posebno skrb namenjal bolnim in obnovil cerkev.

Enajsti prizor

Fantastičen prizor na odru. Cesta na odru in križ ob cesti. Župnik Nadrah se zaustavi pred razpelom.

Ustavi se pred manjšim razpelom, ki je zasajen na odru in ga je zob časa temeljito nazobal. Pogleda in nagovori lesenega Jezusa.

ŽUPNIK NADRAH: Kako prav si imel Jezus, ko si tolažil: »Ne jočite hčere Jeruzalemske nad menoj, ampak nad rodovi, ki prihajajo. In vsak rod, generacija doživi vsaj eno vojno in solza v solzni dolini še ni konec.«

Dvanajsti prizor

Soba v montažni hiši. Delovni kabinet Zlate Vokač. Poln knjig, ki šibijo knjižne police. Na policah stojijo tri plišaste sove uharice. Na odru nekaj smiselnega hišnega inventarja.

Hčerka Zlata in mama Štefka v pogovoru.

V prizoru prisotni Zlata in njena mama Štefka Medic.

Mama Štefka Medic in hčerka Zlata zamišljeno zreta predse, pogovor med njima je za nekaj časa zamrl. Na obrazu se njima zrcali odsotnost - duševni obisk preteklosti.

Naposled spregovorita.

ŠTEFKA MEDIC: Najbolj čudna pri vsej zadevi je bila počasnost ljudske milice. Niso bili ravno presenečeni nad tem, kar se je zgodilo.

ZLATA: Morilcu so krili hrbet...

ŠTEFKA MEDIC: Tiho odobravanje krvoločnega umora.

ZLATA: Nikogar ni bilo blizu.

ŠTEFKA MEDIC: Na vse so ves čas gledali z razdalje.

ZLATA: Leti 1946 in 1947 sta mi dandanes neresnični, kakor pogled na potopljeno mesto, ki ga zaliva morje iluzij.

ŠTEFKA MEDIC: Družbenih iluzij. In tudi mi smo bili sestavni del tega časa, čeprav s svojimi pogledi nismo sodili vanj. Spremenjeni smo bili vsi.

ZLATA: Tedaj sem živela v svojem svetu.

ŠTEFKA MEDIC: Hvala bogu, Zlata. Ti si že vse življenje v knjigah. Prav to te je obvarovalo pred prostaško stranjo življenja.

ZLATA: Je knjiga več kot življenje ?

ŠTEFKA MEDIC: Na to ti ne znam odgovoriti. Knjiga je trajna vrednota. Učenost tudi. Stanovske večine določenega poklica tudi. Družbeni politični cirkusi pa so hitro minljiva in umrljiva zadeva.

ZLATA: V primeru gospoda Nadraha je šlo in gre za resnejše zadeve.

ŠTEFKA MEDIC: Ja.

ZLATA: Tako si želim, da bi se mi gospod Nadrah oglasil. V sanjah ali pa, da bi mi poslal kakšno znamenje; sem dol na zemljo.

ŠTEFKA MEDIC: Mogoče pa te nekega dne še obišče...

Z a t e m n i t e v

Trinajsti prizor

Projektor zasveti telegramske napis, napisan s pisalnim strojem: Maribor/ Studenci/1979

V prizoru nastopita Zlata Vokač in župnik Nadrah.

Obisk posmrtnega župnika Ignacija Nadraha.

Pogovor o življenski nalogi Zlate Vokač.

Ogledalo na steni. Zlatin obraz v njem. Zlata dahne v ogledalo, ogledalo se orosi. Precej velik kolobar sape na steklu, ki ga vidi tudi občinstvo.

Z belim robčkom želi obrisati orošeno in prašno ogledalo, ko se v ogledalu pojavi privid župnika Nadraha. Duhovnik stresa s svojega površnika umazan puder; daje vtis umazanega popotnika. Mimogrede je v delovni sobi, na začetku sobe, lavor poln vode.

Nadrah si v njem umije svoj napudran in prašen obraz. V vodo se stočita nekaj kri in umazanija.

Zlata ga molče nejeverno opazuje in mu poda svežo brisačo.

ZLATA: Gospod Ignac, kaj pa vi pri meni ? Po vseh teh desetletjih !?!

ŽUPNIK NADRAH: Prečkal sem mejo mrtvih, da sem ponovno tukaj, med živimi.

ZLATA: Res je.

ŽUPNIK NADRAH: Ko človek stopi v zemeljski svet ga čakajo prah, znoj, kri in tudi solze. Z eno besedo: umazanija... Gravitacija in fizični svet.

ZLATA: Nepričakovan obisk...

ŽUPNIK NADRAH: Ti me ne bi poklicala. Spiritistične seanse so ti tuje...

ZLATA: Tega se jaz ne grem... Do česa takšnega me res ne pripraviš. Mrtvi naj pridejo in odidejo sami od sebe, predvsem pa naj ne škodijo.

ŽUPNIK NADRAH: Se ti zdim škodljiv, teta Zlatka ?

ZLATA: Teta Zlatka mi pravijo vsi, ki sem jih sprejela za svoje. Dobro veste in čutite, da imate posebno mesto v mojem srcu. Zato ste tudi prišli...

ŽUPNIK NADRAH: In tudi ti potrebuješ od časa do časa znamenje, da je poleg praktičnega sveta še svet skrivnosti.

ZLATA: Vsakdo potrebuje takšno znamenje. Damijan in Danilo bosta vsak čas doma, jaz trapa pa govorim na glas...

ŽUPNIK NADRAH: Ne boj se, dodobra se lahko pogovoriva. Grozno si hrepenela po tem, da se ti oglasim.

ZLATA: Res je. Kako je na oni strani ? (rahlo zajoka, vendar se premaga)

ŽUPNIK NADRAH: Smrt in življenje ne spremenita osebnosti.

ZLATA: Torej ste mi odpustili...

ŽUPNIK NADRAH: Saj ti nisem niti zameril, drobna nekdanja Zlatka s predpasnikom, kako boš zameril mlademu dekletu, ki ga takoj po vojni polnijo s stalinističnim aktivizmom.

ZLATA: Danes je to smešno, takrat pa je celotna družba z menoj vred jemala tedanje družbene levite smrtno resno.

ŽUPNIK NADRAH: Smešno ? Danes je smešno tisto, zaradi česar se je nekdaaj jokalo. Zame ne bo nikoli smešno, dvakrat prebita lobanja ni šala in številne žrtve stalinizma tudi ne.

ZLATA: Ljudje so po ovinkih govorili dejstva o vas. Na zaprtem Pohorju pa poleg dejstev rada zacveti ljudska fantazija v vsej svoji moči. Nikoli ni bilo povsem jasno, kaj se je v resnici zgodilo z vami. Razločnost se je izgubljala skozi govornice...

ŽUPNIK NADRAH: Bil sem umorjen. Hladnokrvno in kruto umorjen. Se spominjaš pogovora pred drvarnico leta 1946, ko je bila vsa družba v snopih sovjetskega žita ?

ZLATA: Seveda se.

ŽUPNIK NADRAH: Kaj ti je najbolj ostalo v spominu ?

ZLATA: Tisto o pobožnosti. In tisto, da vojna v človeških glavah traja naprej.

ŽUPNIK NADRAH: Tvoje notranje duhovno oko je takrat vse videlo.

ZLATA: Sčasoma pa tudi vse bolj razumelo. Kdo vas je takrat umoril ?

Župnik vzame pisalo in v zvezek napiše ime. Pokaže ji.

ZLATA: Poznam. Ste oprostili svojemu morilcu ?

ŽUPNIK NADRAH: Ko umoriš človeka je potrebna pokora desetih življenj, ne ene morilčeve molitve, ki niti ne prihaja iz srca.

ZLATA: Vaš morilec ni molil !?!

ŽUPNIK NADRAH: Ne, ni molil. Z nobenim dejanjem. Oprostil ?

Prej bi dejal, da sem se dvignil nad osebno bolečino, pravzaprav sem prišel zaradi drugih in večjih stvari, ki so...

ZLATA: Poslanstvo človeka. Mrtvi ne prečkate meje kar tako.

ŽUPNIK NADRAH: Poslušam tvoje molitve, ki niso niti krščanske niti judovske niti pravoslavne niti koptske, so pa čisto tvoje, Zlatka...

ZLATA: Smisel molitve je, da se odvržejo oblačila in da duša stopi gola v vesolje.

ŽUPNIK NADRAH: Preprosti ljudje temu rečejo iskrenost molitve.

ZLATA: Kult Marije mi je blizu, če rečeva temu kult črne Marije v turškem Efezu ali Devica Marija v Puščavi na Pohorju se ne oddaljujeva ravno od bistva.

Župnik stopi do knjižne police, vzame s police mehko vezano knjigo z motivom pravoslavne bogorodice na naslovnici...

ŽUPNIK NADRAH: Od knjig se nisi nikoli odlepila... Prav tako se ne oddaljujeva od bistva, če rečeva bogorodica Uspenskega... Lepo te je bilo gledati, ko si preučevala ruske knjige, ki so nastajale v času Petra Velikega.

ZLATA: Opazovali ste me.

ŽUPNIK NADRAH: Reciva, da sem kukal, kakor takrat, ko sem vaju s sestro Cvetko opazoval pri otroški igri. Izrezovale ste dame iz modnega mesečnika. Z damami iz modnega mesečnika sta zavzeli domači travnik nad staro šolo.

ZLATA: Vaš obisk prinaša določeno sporočilo, gospod Nadrah ?

ŽUPNIK NADRAH: Prej navdih.

ZLATA: Navdih za...

ŽUPNIK NADRAH: Navdih za leposlovno knjigo.

ZLATA: Ideja za roman je še moja skrita misel, vendar ste jo vi že izsledili. Za sedaj zori v moji najbolj skritih možganskih vijugah.

ŽUPNIK: Na zemlji se da marsikaj skriti, v vesolju pa so stvari gole, kakor na oni strani, od koder jaz prihajam... In tudi na zemlji se literat ne more večno skrivati za psevdonimom.

ZLATA: Tudi to veste...

ŽUPNIK: Tudi to vem.

ZLATA: Res me budno spremljate. Leta 1972 sem se odločila, da objavim dve krajši prozni stvaritvi... Pod drugim imenom...

ŽUPNIK NADRAH: Pod psevdonimom Stefana Marpurgo.

ZLATA: Pa menda niste naročeni na Dialoge v onostranstvu ?

ŽUPNIK NADRAH: Eh, Zlatka, zlepa te še ne bo zapustil tvoj smisel za humor.

ZLATA: Vsega ne veste, tudi v tem vašem vzporednem, paralelnem svetu. Študente, tiste, ki berejo še kaj drugega razen popularnih tednikov in mesečnikov sem povprašala, če berejo naše mariborske Dialoge. Nekateri so za literarno revijo vedeli, drugi ne. Pozornost sem skupinici študentov predramila, ko sem na popoldanskih vajah na akademiji omenila neznano ime Stefane Marpurgo. Razveselila bi se dejstva, sem tedaj dejala, pred katedrom, če bi v telefonskem imeniku Maribora našli to skrivnostno pripovedovalko. Jaz da nimam časa, da sem večino časa na pedagoški akademiji in res nimam časa prelistavati imenik s prizivno številko 062. Poleg tega pa so avtorji veseli mladih bralcev, če jih ti pokličejo... Bodočim štajerskim intelektualcem se spodobi, sem tedaj pristavila, če se posvetijo branju Dialogov, saj se na straneh te leposlovne revije od časa do časa pojavi kakšna zagonetna oseba. No, tako sem naložila, malo zares malo za šalo.

ŽUPNIK NADRAH: Si bila prepričljiva ?

ZLATA: Dvoma nisem prebudila. Če pa bi kdo sumničavo vrtal po meni, bi seveda takoj priznala, da za to Štefko von Maribor stojim sama in nekako preizkušam bralstvo. Dosegla sem svoje. Po telefonskem imeniku niso ravno iskali, novelici pa sta bili prebrani.

Sicer pa, saj niste sedaj, ko ste pokojni, za naš svet vsevedni...

ŽUPNIK NADRAH: Daleč od tega. Vem pa temeljne zadeve...

ZLATA: Je kratka proza temeljna zadeva ?

ŽUPNIK NADRAH: Prej bi dejal, da je začetek. In ti to veš.

ZLATA: Če prihajate zaradi nekega začetka je to zares lepo, ker je bil vaš zemeljski konec tako bridek.

ŽUPNIK NADRAH: Katero koledarsko leto je ?

ZLATA: Me preizkušate... 1979...

ŽUPNIK NADRAH: Mar ni čas, da daš mestu, v katerem živiš in službuješ nekaj trajnega ?

ZLATA: Vam ni težko uganiti mojo namero, sploh pa slutim, da ste eden izmed selov navdiha prav vi... Ves čas ste nekako v ozadju, niste mi poslali znamenja...

ŽUPNIK NADRAH: Usodnega res ne, vendar cel kup majhnih znamenj.

ZLATA: Res se pripravljam k pisanju knjige.

ŽUPNIK NADRAH: Že pripravljaš gradivo ?

ZLATA: Vse od začetka sedemdesetih. Gradivo za gradivo, drobtino za drobtino; študijo za študijo.

ŽUPNIK NADRAH: Pogled na pisalno mizo kaže, da premoreš red v neredu.

ZLATA: Meni podobno...

ŽUPNIK NADRAH: Tvoja navada, da podčrtuješ in delaš zapiske v knjige je že spet čisto tvoja.

Župnik stopi še enkrat do knjižne police in vzame v roke neko strokovno knjigo. Odpre poljudno stran v knjigi in se gromko zasmije.

ZLATA: Temu pravim sama doživeto branje... Nikoli se še nisem lotila pisanja kakšnega obsežnega leposlovnega teksta, posebej pa ne romana.

ŽUPNIK NADRAH: A ravno pravi čas prihaja...

ZLATA: Ne vem, če je ravno pravi čas. Vse napore sem dala v študij, doktorirala sem... Najnovejšo službeno mesto pač zahteva najvišji možni strokovni naslov. Spet sem bila primorana odložiti svoje literarno ustvarjanje...

ŽUPNIK NADRAH: To je že za teboj. Zagovor v Zagrebu je že za teboj.

ZLATA: In za vas ravno pravi čas prihaja...

ŽUPNIK NADRAH: Po tihem ta roman že pišeš... Leta ga že snuješ...

ZLATA: Vlak za Madžarsko ni zmeraj zadostno ogrevan, pogreti se moram. Če ne klepetam v kupeju, se kratkočasim s pisanjem v beležnico ali z lepimi melanholičnimi spomini na...

ŽUPNIK NADRAH: Puščavo.

ZLATA: Vožnje na Madžarsko, v Szombathey me bodo stale zdravja. S službo sem zadovoljna, le vožnje niso zmeraj prijazne. Večni preprih na vlaku...

ŽUPNIK NADRAH: Moje zadnje vozilo na zemlji je bil tovorni tovornjak. Saj boš vzdržala, saj si po naravi borec...

ZLATA: Zakaj pravite, da ravno pravi čas prihaja? Iz stališča večnosti nekaj let ne pomeni ravno dosti; še posebej ne, če ni izpolnjen življenjski cilj.

ŽUPNIK NADRAH: Tvoj življenjski cilj je roman o mestu, poleg vseh drobnih sreč.

ZLATA: V maniri romanov devetnajstega stoletja mora biti glavni junak mojega romana prav mesto.

ŽUPNIK NADRAH: Obdravsko mesto.

ZLATA: Male Benetke. Čas je, da Maribor dobi svoj duhovni roman, tega se zavedam. Vse drugo se je že zgodilo. Mesto je bilo prelito z veliko črnila. In črnilniki so bili različni.

ŽUPNIK NADRAH: Lepe besede nizava okrog tega slovstvenega cilja.

ZLATA: Veliko dela je za menoj, veliko dela me čaka.

ŽUPNIK NADRAH: Veliko dela... Sicer pa si otrok podeželja in dobro veš, da je tako malo v življenju prinešeno na pladnju.

ZLATA: Obstaja ena dežela in tisoče svetov. Obstaja več Mariborov v Mariboru samem... Obstaja tisti del Maribora, ki so ga ustvarili praški Judje.

ŽUPNIK NADRAH: In obstaja duhovni Maribor Zlate Vokač. Tudi ti si ena izmed Mariborčanov, ki s peresom v roki in s predavanji odganjaš sivino tega industrijskega mesta, ki mu je večna naloga poiskati svoj izvor in najti svoj pravi obraz. Za Maribor kot mesto ta proces še dolgo ne bo končan.

ZLATA: Bo Maribor kdaj premagal to kulturno sivino?

ŽUPNIK NADRAH: Prizadevanje mora biti obojestransko, med posameznikom in mestom. Sicer pa homo unius libri...

ZLATA: Ja, načelo homo unius libri.

ŽUPNIK NADRAH: Knjiga, ki nastaja vse življenje.

ZLATA: Za ustvarjalni postopek velja, da mnoga dela zorijo dolgo, celo predolgo. Ne glede na količino napisanega velja latinsko načelo homo unius libri. Človek, ki je spisal eno samo pomembno knjigo. In to knjigo piše vse življenje. To se meni dogaja.

ŽUPNIK NADRAH: Človek piše eno samo knjigo skozi vse knjige, ki jih utegne napisati, si to želela reči ?

ZLATA: Ja.

ŽUPNIK NADRAH: Skrita knjiga življenja, ki zahteva...

ZLATA: Zahteva idejo, zalogaj slovnice in zalogaj življenja. Utrip moje duše je povezan s pohorsko Puščavo in ravninskim Mariborom, drugačno ne more biti moje za sedaj skromno pisanje. Komaj tri novelice...

ŽUPNIK NADRAH: Za začetek je to dovolj...

ZLATA: Čutim svoj črn timer in črnilo v njem... V marsičem sem intelektualka prejšnjih stoletij, tako zelo me določajo zemljepisne lokacije.

ŽUPNIK NADRAH: Čas je za nekaj večjega... Lev v senci mora stopiti na Sonce...

ZLATA: Nikoli nisem hrepenela po slavi. Svojo srečo sem dobila z možem Danilom in sinom Damijanom. Delam, kar najbolje znam.

ŽUPNIK NADRAH: Ideje...

ZLATA: Vse ideje niso tako zvišene, gospod Nadrah. Življenjske so. Včasih dobim kakšno idejo v modni reviji Burda, čeprav me na akademiji karajo, da se za univerzitetno profesorico ne spodobi, da lista po modni Burdi. Ampak s pomočjo Bahtina sem spregledala, da je univerzitetna resnoba zgolj umetna resnoba. Umetno zaigrana bledica.

ŽUPNIK NADRAH: Tvoje strašno znanje mora biti uvezeno v knjigo. Malo bolj debelo kot je modna revija Burda. Že kot otrok si rada gledala elegantno oblečene ženske na modnih letakih.

ZLATA: Modne trgovine Strmečki v Celju, ja.

ŽUPNIK NADRAH: Otroški spomini so tako dosledni spomini.

ZLATA: Seveda, ker je toliko čustev v njih.

ŽUPNIK NADRAH: Še preveč...

ZLATA: Kar ne morete pozabiti mojih otroških let...

ŽUPNIK NADRAH: In predpasnika na tvojem telescu tudi ne.

ZLATA: Saj veste, to je bila uporabna predvojna moda. Otroka obleči v delovno obleko. Bodoče pohorske gospodinje opasati s predpasnikom. Otrok je pač otrok in še prikupen je v takšni oblekci. Meni ni bilo namenjeno, da bi bila gospodinja.

ŽUPNIK NADRAH: Čas je za roman..

ZLATA: Tega se zavedam. Nikoli se nisem lotila obsežnega teksta. Res pa je, da je vse moje življenje predpriprava na ta roman in zaradi tega ste prišli kot navdih.

ŽUPNIK NADRAH: Tvoj pravi navdih je pravzaprav pot domov. Nепrestano se ti pred očmi zarisuje Pohorje. Lokacije: Fala, Činžat, Ruta, Puščava, Lovrenc... Tudi Mariboru iščeš prave duhovne starše, to ves čas počenjaš..

ZLATA: Gospod Nadrah, sedaj se prvič pogovarjava kot odrasel z odraslim ?

ŽUPNIK NADRAH: Ja. Kaj pa je sedaj to ?

Glasba od zgoraj.

Zvoki glasbe prihajajo iz zaodrja.

Iz Zaodrja prične odmevati jazz-rock fuzija sedemdesetih Return to forever. Hymn of the seventh galaxy. Vinilka na hi-fi gramofonu prinese vzdušje sedemdesetih let dvajsetega stoletja.

Glasba prihaja iz oddaljenega prostora, zato je zvok zadušen. Gre za naravno sobno akustiko, ki jo na posnetku ne kaže tehnično pretirano izboljševati.

ZLATA: Saj slišite glasba. Sodobna. Jazz. Rock. Burda. Mogoče se tudi midva kaj lahko naučiva od mojega sina Damijana ?

ŽUPNIK NADRAH: Naju sliši.

ZLATA: Mogoče misli, da imam kakšen govorni nastop za porabske Slovence. Določene teme je potrebno skrbno pripraviti, pač ne moreš improvizirati. Govorim na glas in tukaj v kabinetu se ne ve, ali s kom govorim, se pogovarjam po telefonu, modrujem sama s seboj..

ŽUPNIK NADRAH: Še te obiščem. Razpoka med tem in onim svetom se manjša, moram švigniti skozi to razpoko.

ZLATA: Gospod Nadrah, gospod župnik..

Župnik Nadrah izgine.

Z a t e m n i t e v.

Štirinajsti prizor

Maribor/ Studenci/ stanovanje Vokačevih/jedilnica v montažni hiši

Improvizirana kuhinja na odru. Star štedilnik, jed se kuha in brbota v loncu.

V prizoru Zlata in Danilo Vokač.

Akcent štajerske govorice v kuhinji montažne hiše.

Danilo v predpasniku in z naočniki, ki mu od časa do časa zdrsijo do nosne konice. Kuha in se pogovarja z ženo Zlatko. Na začetku posnetka poslušata informativna poročila na radiu Maribor, vendar glasnost stiša, ko se bliža čas kosila.

DANILO: Damijan, boš ti jedel, kaj !?!

ZLATA: Saj ga ni..

DANILO: Kaj ga ni, če pa muzika odmeva, kaj govoriš.

Danilo odide do odrskih vrat, potrka, odpre in se začudi, ker mladeniča res ni v sobi.

Na gramofonu se vrti vinilka Milesa Davisa A big fun.

Danilo stopi v sobo in ugasne gramofon.

DANILO(nadaljuje): Kaj so duhovi prišli na obisk ?

Pride nazaj v kuhinjo.

DANILO: Zlatka, kje je Damijan ?

ZLATA: Nekam ven je šel z risalnim blokom, kaj vem, že dopoldan...

DANILO: Pa ve, kdaj je čas za kosilo ?

ZLATA: Pusti to. Jazz. Rock. Burda. Mladina, saj veš.

DANILO: Kaj !?! Kaj si ti navila gramofon, tako za hec ?

ZLATA: Ne.

DANILO: Daj, jejva, juha se hladi. Zadnjič si omenila, da boš knjigi dala naslov Marpurgi. Ideja ni slaba.

ZLATA: Seveda ni.

DANILO: Boš žlico kisle smetane v juho ?

ZLATA: Ja, seveda. Pa ne dve..

DANILO: Dve se da v en krožnik..

ZLATA: Potem pa daj tri.

DANILO: Nič nisi rekla: kakšna je juha ?

ZLATA: Dobrega kuharja iz Marpurga.

DANILO: Slišim, da se je ime že prijelo. Kaj bo kakšen kuhar v tistem romanu ?

ZLATA: Bom še razmislila, mogoče. Veš, Danilo, v srednjem veku so bili ljudje veseli, sploh ni bilo tako mračno.

DANILO: Danes, v dvajsetem stoletju je še bolj zaskrbljujoče, ko imamo atomsko bombo, česar v srednjem veku še niso imeli. Kako mračno utegne biti šele dandanes, če se to aktivira.

ZLATA: Razlogov za trpljenje bo seveda več.

DANILO: Jedli pa so radi, kaj, v srednjem veku ?

ZLATA: V krčmah so jedli in popivali, čez mero.

DANILO: Holesterol...

ZLATA: Holesterol je kar tekkel po bradi. Dosti holesterola.

Zlata se čutno pogladi po bradi.

DANILO: Kako pa se naglaša Marpurgi ?

ZLATA: Tokrat se ne bom zafrkavala z naglasi. Čisto običajno, ko izgovoriš r v besedi, se nekoliko zaustaviš in potegneš do konca purgi. Čisto lepo izgovoriš Marpurgi, kakor v gledališču.

DANILO: Resno mora biti, da ne boš javnost zabavala s svojimi naglasi.

ZLATA: Moje zabave z napačnimi naglasi pravih besed bodo v tem primeru prihranjene.

DANILO: Damijan se je vrnil, muzika spet odmeva.

ZLATA: Damijana ni v sobi.

DANILO: Vidva imata danes neko dogovorjeno zabavo, malo me hecata, kaj !?!

ZLATA: Danilo, ne jemlji vsega tako resno...

Danilo odide do sobe, potrka na vrata in vstopi.

DANILO(se prismeji): Ni mi jasno, kje je ? Nekje v hiši je.

ZLATA: Ni ga. Morebiti imajo duhovi zabavo, kaj veš.

DANILO: Jaz pa duhovi, to sta dva pojma.

ZLATA: Mogoče ravno za tvojim hrbtom...

DANILO: Zlatka, nehaj se zafrkavat. Kje je ?

ZLATA: Ni ga.

DANILO: Gotovo je v hiši, čaka na tvoj signal. Precej neverjetno je tole z gramofonom. Mala zabava v času kosila.

ZLATA: Jazz. Rock. Burda.

DANILO: Malo se zresni. Tvoj študentski humor gre čez mejo.

Nekje se slišijo odpirajoča vrata.

ZLATA: No, sedaj pa je res prišel...

Danilu zdrsne žlica v krožnik in rahlo pljuske čez rob.

DANILO: Ja, seveda na tvoj znak.

Petnajsti prizor

Na belo podlago projektorja pisalni stroj natipka:
Maribor/Studenci/ 1982

Maribor/Studenci/montažna hiša/

Dnevna soba, ki jo predstavlja velik fotelj. Meblor fotelj iz socialističnih časov. Morebiti še aluminijasta svetilka iz sedemdesetih.

Akcent štajerske govornice v dnevni sobi.

Danilo in Zlata gledata albume s fotografijami, iz albuma občasno izleti kakšna fotografija, ki jo Danilo pobere.

DANILO: A ni to Pirnatova Beba ?

ZLATA: Katera ? Pokaži !

DANILO: Na tej fotografiji, glej.

ZLATA: Ja, je. To so fotografirali v Lovrencu na Pohorju. Pred vojno. Poglej, kakšne obleke so nosili tedaj!

DANILO: Kdaj si rekla, da bova šla v Puščavo ?

ZLATA: V tisti gužvi za prvi november že ne.

DANILO: Pametno, ker v tisti prometni gužvi za prvi november ne mislim vozit.

ZLATA: Gospodu Nadrahu bom prižgala svečo teden dni pred prvim novembrom.

DANILO: Bova šla enkrat dopoldan, ko na pokopališču ni nikogar. Teden dni pred prvim novembrom, takrat so tudi ceste manj polne. A mu bova nesla krizantemo ?

ZLATA: Spodobi se.

DANILO: Nesrečni človek. Kaj so mu naredili, tako se z ljudmi ne dela, kakor je delala tedanja oblast. In to ravno oblast, ki naj bi bila po meri človeka. Ljudstva. Res človeško, enkratno, ni kaj. (precej jezno)

K r a j š a z a t e m n i t e v.

Šestnajsti prizor

Pisalni stroj na belo podlago projektorja natipka:
Pohorje/Puščava na Pohorju

Neposredna okolica puščavskega pokopališča.

Zid puščavskega pokopališča je narisana z ogljem.

Sredi kartona in skice so vgrajena železna vrata.

Zid je postavljen skoraj v zaodrju.

Danilo in Zlata obiščeta odrsko puščavsko pokopališče.

Mož in žena prihajata iz gozda po kolovozu, ki je s pohorskimi smrekovimi vejami postavljen na skrajni desni strani odra. Iz pogovora je razvidno, da sta že obiskala pokopališče in da sta na nagrobnik položila krizantemo.

ZLATA: In Seume je pisal o Sloveniji. Cele tepihe imenitnih besed je razgrnil pred bralca svojega časa in bralca zanamca.

Danilo zamišljeno stopa ob Zlati.

DANILO: Tebi pa res ne zmanjka besednega zaklada, Zlatka. Praviš, da je obiskal Slovenijo.

ZLATA: Kot popotnik literat se je ustavil v več krajih v Sloveniji.

DANILO: V Mariboru je bil !?!

ZLATA: Ja.

DANILO: Kaj je napisal lepega o našem mestu ?

ZLATA: Maribor se mu je zdel vrt, z vseh strani obdan s sadnim drevjem in z vinogradi na gričih. Zagledal se je v naravno lepoto mesta.

DANILO: Kdaj je to bilo ?

ZLATA: Davno. Na začetku devetnajstega stoletja.

DANILO: Kaj pa tukaj v Puščavi ? Je bil tukaj ?

ZLATA: Ni zavil semkaj. Činžat in Puščava imata druge obiskovalce. Romarje. Sicer pa je bil Johann Gottfried Seume velik kofetar in so se mu slovenske kavarne zdele imenitnejše, kakor dunajske.

Danilo se razgleda po okolici.

DANILO: Mogoče je pretiraval. Dunajske kavarne so vendar svetovno znane, konec koncev je bil literat s fantazijo...

ZLATA: Ja, romantični umetnik.

DANILO: Greva še enkrat k nagrobniku gospoda Nadraha, pogledat, če krizantema stoji tako, kakor sva jo namestila.

ZLATA: Nisva vsak dan tukaj.

DANILO: Saj zato...

ZLATA: Samo sapa potegne nekoliko bolj močno in že je sveča upihnjena.

Preden izgineta z vidnega polja, jo na vhodu, pri pokopaliških vratih Danilo povpraša zastran samodejno vklopljenega gramofona.

DANILO: Danes ni ravno vetra. Povej mi sedaj, kako pa je zadnjič gramofon sam od sebe vrtel gramofonske plošče ? Sedaj pa je že čas, da mi zaupaš trik, ki sta si ga z Damijanom izmislila.

ZLATA: Kakšen trik, Danilo ?

Sedemnajsti prizor

Montažna hiša/stanovanje Vokačevih/delovni kabinet

Zlata v svojem delovnem kabinetu. Veliko ogledalo na steni. Zlatin obraz v njem. Pogleduje proti zadnji steni sobe, v veri, da bo zagledala privid gospoda Nadraha. Trikrat pogleda proti smeri, kjer je zadnjič stal Nadrah, vendar se nič ne zgodi. Skomigne z rameni. Naposled se usede za mizo in prične tipkati na pisalni stroj.

Zvočna slika. Tipkanje na pisalni stroj ni energično, elegantno je, umirjeno in umerjeno.

Projektor nam za kratek čas prikaže obrežje Drave.

Pogled na desni breg Drave, na cerkev sv. Jožefa, na Studencih.

Zlata tipka na pisalni stroj in podoba, ki jo prikazuje projektor mrkne.

Krajša zatemnitev.

Osemnajsti prizor

Zlata v svojem delovnem kabinetu.

V prizoru nastopita Zlata in župnik Nadrah.

Zlata sedi za mizo in popravlja pisne študentske naloge.

Skozi odrsko okno se vidi, da zunaj lega prvi mrak.

Zvočna slika. Sliši se oddaljen pasji lajež.

Svetilka v delovnem kabinetu je prižgana.

Z gostejšim mrakom na odru svetilka sveti močnejše.

Nenadoma na prazen sedež, ki stoji nasproti Zlate, ob delovni mizi, prisede gospod župnik, Ignacij Nadrah.

Nenadoma se pojavi.

ŽUPNIK NADRAH: Lepo da me obiskuješ, obisk vračam.

Hvala za rožo.

Krizantema na nagrobniku se dobro drži, ni se še usula.

ZLATA: Gospod Nadrah ! (presenečeno)

ŽUPNIK NADRAH: No, Zlatka, zadnjič si me čakala...

ZLATA: Stala sem pred ogledalom in vas čakala. Res.

Župnik iz pol popravljenih nalog vzame eno samo polo in jo gleda.

ŽUPNIK NADRAH: Vidim, vidim, študentom daješ lepe ocene...

ZLATA: Seveda dajem visoke in lepe ocene, toda s spoznanjem, da boljše slab intelektualec, kakor dober Hitler. Če bi Hitlerja sprejeli na slikarsko akademijo, bi tok zgodovine drugače stekel... Ali pač ne.

ŽUPNIK NADRAH: In če bi Goebbelsu sprejeli njegov literarni prvenec, se s Hitlerjem verjetno ne bi poznala in tok zgodovine bi seveda drugače stekel... Ali pač ne.

ZLATA: Naključja ali usoda, kdo ve !?! Ali kdo ve ? Kdo pa pravzaprav to ve ? Nobena učena glava.

ŽUPNIK NADRAH: Je kaj novega ?

ZLATA: Tik pred upokojitvijo sem. Vse te vožnje z vlakom me stanejo zdravja. Drugače se ne pritožujem. Porabski Slovenci so gostoljubni. Trenutno sem v obdobju zbiranja tamkajšnjih pravljič.

ŽUPNIK NADRAH: Kaj pa knjiga ? Nastaja !?!

ZLATA: Nastaja. Vsa ta leta, saj veste. V valovih. Ko bom upokojena, bo tudi več časa za pisanje. Za druženje s pisalnim strojem. Knjiga nastaja že leta in vi to veste.

K r a j š a z a t e m n i t e v.

Devetnajsti prizor

Projektor na platno prikazuje posnetek mariborske sinagoge in judovskega stolpa.

Dva off glasova v prizoru- glas Zlate Vokač in nemškega oficirja.

Prizor pričenja s tipkajočim pisalnim strojem.

Tipkanje pisalnega stroja postaja čedalje bolj slabotno, dokler sredi sekvence ne preneha.

Pogled občinstva drsi po zidu židovskega stolpa, ko poteka pogovor med Zlato in nemškim oficirjem.

NEMŠKI OFICIR(off glas): Se me še spominjaš ?

ZLATA (off glas): Kako ne ? Seveda, otroški spomini so zelo natančni. Zelo dosledni. Kako si končal ?

NEMŠKI OFICIR (off glas): Pred Stalingradom. Tam sem tudi pokopan.

ZLATA (off) : Se še spominjaš, kaj si takrat dejal ?

NEMŠKI OFICIR(off glas): V Puščavi !?! Na začetku vojne!?! Se, čas se slovanskim jezikom izteka, tako sem tedaj dejal.

ZLATA(off glas): Zmotil si se, Keitel. Vse življenje sem se posvetila študiju slovanskega jezika in slovanstvu.

NEMŠKI OFICIR(off glas): Zgodovina je pokopala mojo osebno srečo in mene.

ZLATA(off glas): Nisi edini. Zakaj se vračaš ?

NEMŠKI OFICIR (off glas): Lahko bi pustil gospoda župnika pri miru. Bil sem zelo zagret, zato so me poslali v Rusijo. Tam pa...

ZLATA(off glas): Tam pa... Kaj!?!

NEMŠKI OFICIR(off glas): Strupen mraz. Tanki. Ogenj. Opeke. Človeško črevesje je letelo po zraku. In vsi človeški organi. Vsi človeški organi so poleteli po zraku, saj se je streljalo s tanki.

ZLATA (off glas): In ti se vračaš !?!

NEMŠKI OFICIR (off glas): Lahko bi pustil gospoda župnika pri miru. Lahko bi pustil gospoda župnika pri miru. Sploh ni bilo tako pomembno. Lahko bi pustil gospoda župnika pri miru.

Glas nemškega oficirja v številnih odmevih.

Z glasbo v ozadju se ustvarja psihideličen učinek.

ZLATA (off glas): Lahko... Pa nisi !

© Primož Vresnik

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana

Z a t e m n i t e v.

Ponovitev gledališkega prizora.

Dvajseti prizor

*Fantastičen prizor na odru. Cesta na odru in križ ob cesti.
Župnik Nadrah se zaustavi pred razpelom.*

*Ustavi se pred manjšim razpelom, ki je zasajen na odru in ga
je zob časa temeljito nazobal. Pogleda in nagovori lesenega
Jezusa.*

ŽUPNIK NADRAH: Kako prav si imel Jezus, ko si tolažil: »Ne
jočite hčere Jeruzalemske nad menoj, ampak nad rodovi, ki
prihajajo. In vsak rod, generacija doživi vsaj eno vojno in
solza v solzni dolini še ni konec.«

Z a t e m n i t e v.

Enaindvajseti prizor

V popolni temi se sliši glas župnika Nadraha. Čez čas skozi
temo presije svetloba. Na platnu projekcije se pojavi najpoprej
motna, kasneje ostra slika srednjeveškega Maribora.

Orkestrska glasba v ozadju.

ŽUPNIK NADRAH(off glas): Marpurgi Zlate Vokač so izšli leta
1985. Za Maribor je bil to prelomen dogodek. Mesto je dobilo
svoj veliki roman. Zlata Vokač se je pridružila Ignaciju
Nadrahu leta 1995. Vse, ki jih ljubi, so na poti k njej. Vendar
nas obiskuje, meja med tem in onim svetom je namreč tanka...

K o n e c